

1. Referentie

Referentie	Creten, H., Douterlungne, M., Verhaeghe, J.-P. & De Vos, H. (2000). <i>Voor elk wat wils. Schoolkeuze in het basis- en secundair onderwijs</i> . Leuven: K.U.Leuven, HIVA.
Taal	Nederlands
ISBN	90-5550-250-2
Publicatievorm	Boek

2. Abstract

Op initiatief van de Vlaamse Gemeenschap werd in de loop van het schooljaar 1997 – 1998 het onderzoeksproject ‘Schoolkeuze in het basis –en secundair onderwijs’ opgezet. In dit project wordt bestudeerd hoe ouders en leerkrachten een school kiezen in de overgang van kleuter- naar lager onderwijs enerzijds en in de overgang van lager naar secundair onderwijs anderzijds. Er wordt nagegaan welke factoren een rol spelen in het beslissingsproces van ouders en leerlingen, meerbepaald ouders van leerlingen van het tweede leerjaar, leerlingen van het zesde leerjaar en hun ouders en tenslotte leerlingen van het vijfde jaar secundair onderwijs en hun ouders.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Basisonderwijs, schoolkeuze, secundair onderwijs, studie-oriëntering

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Vlaamse Gemeenschap
Onderzoeker(s)	HIVA Cel Onderwijs en arbeidsmarkt Van Evenstraat 2A 3000 Leuven Tel: 016/ 32 33 70 Fax: 016/ 32 33 44 hiva@kuleuven.ac.be http://www.hiva.be Vakgroep Onderwijskunde Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen H. Dunantlaan 2 9000 Gent Tel.: 09/ 264 86 64 Fax: 09/ 264 64 80 http://memling.Ugent.be/education/

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Welke motieven zijn voor ouders en leerlingen van belang bij de schoolkeuze? In welke mate is de kwaliteit van een school, de afstand en bereikbaarheid en de levensbeschouwing van een school belangrijk? Worden deze motieven beïnvloed door het geslacht en de sociale achtergrond van de leerlingen i.c. het opleidingsniveau van de ouders? Welke rol spelen de leerlingen en hun ouders bij de totstandkoming van een keuze voor een concrete school? Wiens voorkeur geeft de doorslag? Op welke informatie baseren ouders en leerlingen zich bij de keuze? Uit welke bronnen is deze informatie afkomstig en wat is het relatieve gewicht ervan? Hoe verlopen schoolkeuzeprocessen in concreet afgebakende geografische contexten?
-----------------	---

Hypothesen	/
------------	---

6. Methode

Onderzoeks-methode	Kwantitatief (vragenlijst met gesloten antwoordmogelijkheden) en kwalitatief onderzoek
Onderzochte groep	Schriftelijke vragenlijst: Ouders van leerlingen uit het 2de leerjaar lager onderwijs: n=509 Leerlingen van het 6de leerjaar lager onderwijs: n=932 Ouders van leerlingen uit het 6de leerjaar lager onderwijs: n=496 Leerlingen van het 5de jaar secundair onderwijs: n=1292 Ouders van leerlingen van het 5de jaar secundair onderwijs: n=449 Diepte – interview: Bij ouders van een kind in het tweede leerjaar: n=19 Bij ouders en leerlingen van het 6de leerjaar lager onderwijs: n=28 Bij ouders en leerlingen van het 5de jaar secundair onderwijs: n= 18
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Schoolkeuzemotieven	In schoolkeuze zijn drie motieven belangrijk: kwaliteit, afstand en levensbeschouwing. In de keuze voor een lagere school komt er een tweedeling naar voren tussen ouders die kiezen op basis van gepercipieerde onderwijskwaliteit (aanwezigheid van naschoolse opvang, naam en faam van de school, een opvoedingsklimaat die blijk geeft van ‘zorgzaamheid’, ‘kindgerichtheid’ en ‘openheid’) en ouders die de nabijheid van de school laten primeren. In het secundair onderwijs betekent kwaliteit dat er een evenwicht is tussen cognitieve vorming en training van sociale vaardigheden, ondersteund door de nodige tucht en discipline. De keuze voor een bepaald onderwijsnet gebeurt vooral bij ouders die uitdrukkelijk zeggen te kiezen voor katholiek onderwijs. Anderen verkiezen het katholieke net omdat ze er van uitgaan dat de kwaliteit hoger is. Ouders beweren dat nabijheid en bereikbaarheid van de school een ondergeschikte overweging is tav kwaliteit of levensbeschouwelijke richting van een school. Het onderzoek komt echter tot de vaststelling dat de meeste ouders een nabijgelegen of goed bereikbare school kiezen, vooral in het geval van lager onderwijs. Andere pragmatische overwegingen zijn de mogelijkheid om warme maaltijden te nuttigen, aanwezigheid van voor –en naschoolse opvang en de kostprijs van de school. In de keuze voor een secundaire school zijn ook de schoolresultaten in het lager onderwijs belangrijk. Ook het studie-aanbod (in de bovenbouw) en de uiteindelijke studierichting die hun kind later wil gaan volgen, is een belangrijke overweging.
Rol van ouders en leerlingen in schoolkeuzeproces	Ouders hebben een vrij uitgesproken visie op wat voor hun kind een goede school is. Ze zijn ook goed geïnformeerd over de school die ze uiteindelijk kiezen. In de keuze voor een secundaire zijn de ouders en hun kind het meestal eens. De meeste meningsverschillen betreffen de schoolkeuze van de vrienden van het kind. Het komt zelden voor dat ouders de keuze voor een school volledig aan hun kinderen overlaten. De ouders bepalen als het ware het kader waarbinnen het keuzeproces zich afspeelt, maar de leerling wordt actief bij de schoolkeuze betrokken.
Informatiebronnen	Het meest gebruikte informatiekanaal is de opendeurdag van secundaire scholen. Het dient echter ter bevestiging van de gemaakte of de geplande keuze. Andere informatiebronnen zijn vrienden, een oudere broer of zus die al naar een secundaire school gaat, het gevolgd hebben van de lagere afdeling op dezelfde school en schriftelijke of mondelinge publiciteit.
Schoolkeuze-processen in de lokale context	Ouders kennen één of meer scholen in hun omgeving, beoordelen ze en kiezen voor één van deze scholen. De grote meerderheid van de ouders is tevreden met het lokale aanbod van scholen. Het imago van een school speelt hier een belangrijke rol bij de keuze.

Laag 2:

Schoolkeuzemotieven	Uit het onderzoek komt naar voren dat er in het schoolkeuze-onderzoek drie motieven een belangrijke rol spelen, namelijk kwaliteit, afstand en levensbeschouwing. Bij de
---------------------	--

	keuze voor een lagere school komt er een tweedeling naar voren tussen ouders die kiezen op basis van gepercipieerde onderwijskwaliteit en ouders die de nabijheid van de school laten primeren. Ook de aanwezigheid van voor –en naschoolse opvang is hierbij een belangrijk element. Een andere kwaliteitsaanwijzing is de naam en de faam van de school in de omgeving. Voor het lager onderwijs wordt kwaliteit in de eerste plaats geassocieerd met een opvoedingsklimaat dat blijkt geeft van ‘zorgzaamheid’, ‘kindgerichtheid’ en ‘openheid’. Voor de meeste ouders betekent kwalitatief goed secundair onderwijs dat er een evenwicht bestaat tussen cognitieve vorming en training van sociale vaardigheden, ondersteund door de nodige tucht en discipline. Wat de levensbeschouwelijke motieven betreft, speelt het onderwijsnet een grote rol. De keuze voor een bepaald onderwijsnet gebeurt vooral bij ouders die uitdrukkelijk zeggen te kiezen voor katholiek onderwijs. Er zijn ook ouders die een school van een bepaald net verkiezen omdat ze de kwaliteit van scholen van verschillende onderwijsnetten anders inschatten. Ze gaan ervan uit dat katholieke scholen een hogere kwaliteit hebben. Afwegingen met betrekking tot de nabijheid en bereikbaarheid van de school worden door de meeste ouders aangeduid als ondergeschikt aan overwegingen in verband met de kwaliteit of de levensbeschouwelijke richting van een school. Toch concludeert het onderzoek dat de meeste ouders een nabijgelegen of goed bereikbare school kiezen. Vooral voor de lagere school speelt deze overweging een niet te verwaarlozen rol. Voor het basisonderwijs zijn er ook nog enkele andere pragmatische overwegingen zoals de mogelijkheid om warme maaltijden te nuttigen, aanwezigheid van voor –en naschoolse opvang en de kostprijs van de school. Naast deze drie motieven is er nog een factor die de schoolkeuze stuurt, met name de schoolresultaten in het lager onderwijs. De meeste ouders houden bij hun zoektocht naar een geschikte secundaire school ook reeds rekening met het studie-aanbod (in de bovenbouw) van de scholen en richten zich tot een school waar de studierichting wordt aangeboden die hun kind later wil gaan volgen.
Rol van ouders en leerlingen in schoolkeuzeproces	Ouders blijken over het algemeen een vrij uitgesproken visie te hebben op wat voor hun kind een goede en een niet goede school is. Ze zijn ook goed geïnformeerd over de school die ze uiteindelijk kiezen. Wat de keuze voor een secundaire school betreft, zijn de ouders en hun kind het meestal eens. De meeste meningsverschillen tussen ouders en hun kind hebben te maken met de schoolkeuze van de vrienden van het kind. Het komt zelden voor dat ouders de keuze voor een school volledig aan hun kinderen overlaten. De ouders bepalen als het ware het kader waarbinnen het keuzeproces zich afspeelt, maar de leerling wordt actief bij de schoolkeuze betrokken.
Informatiebronnen	Om tot een keuze van een school te komen informeren ouders zich via verschillende bronnen, personen en instanties. Over het algemeen gebruiken ouders en leerlingen dezelfde informatiebronnen. Er wordt vastgesteld dat het meest gebruikelijke informatiekanaal door ouders de opendeurdag van secundaire scholen is. Opendeurdagen blijken vaker te functioneren als bevestiging van de gemaakte of de geplande keuze dan dat zij dienen om scholen onderling te vergelijken. Ander informatiebronnen zijn vrienden, een oudere broer of zus die al naar een secundaire school gaat, het gevolgd hebben van de lagere afdeling op dezelfde school en schriftelijke of mondelinge publiciteit.
Schoolkeuze-processen in de lokale context	Ouders kennen één of meer scholen in hun omgeving, beoordelen ze en kiezen voor één van deze scholen. De grote meerderheid van de ouders is tevreden met het lokale aanbod van scholen. Het imago van een school speelt hier een belangrijke rol bij de keuze.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

De werkgroep SLB (2001). Schoolloopbaanbegeleiding vandaag en morgen. *Caleidoscoop*, 13, (3), 4.

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

De vraag die aan de grondslag ligt van dit onderzoek is waarom ouders en leerlingen voor een bepaalde school kiezen: welke factoren spelen een rol in het beslissingsproces bij de overgang van kleuter- naar lager onderwijs en van lager naar secundair onderwijs? De achtergrond waartegen dit onderzoek zich ontwikkelt, is de vrije schoolkeuze.

Vanuit bevindingen uit vroeger onderzoek vertrekken de onderzoekers van drie belangrijke schoolkeuzemotieven: de afstand/bereikbaarheid van de school, de levensbeschouwing van de ouders en de gepercipieerde onderwijskwaliteit. Origineel in het hier gebruikte onderzoeksconcept is dat de onderzoekers op empirische wijze laten zien hoe deze algemene schoolkeuzemotieven worden afgewogen tegenover het feitelijk onderwijsaanbod van een bepaalde regio.

Een opvallend resultaat van de het onderzoek naar schoolkeuze in het lager onderwijs, is dat ouders enerzijds zeer duidelijk stellen dat ze de school van hun keuze de beste vinden voor hun kind, de school die ze als laatste zouden kiezen niet geschikt vinden, de tweede school behoorlijk geschikt vinden maar toch significant minder dan de eerste keuze, en dat anderzijds de basis voor hun oordeel over het al dan niet geschikt zijn van de school bijzonder wankel blijkt. Volgens de onderzoekers gebeurt de keuze vrij intuïtief zonder dat er vooraf sprake is van een systematisch inwinnen van informatie en tegenover elkaar afwegen van de ingewonnen informatie.

Bij de ouders werd gepeild naar hun perceptie van de scholen die overwogen werden en van de effectief gekozen school. Dat werd in verband gebracht met de mate waarin ze deze scholen geschikt achtten. Uit de analyse van de verzamelde gegevens blijkt dat ouders in het algemeen hun keuze geschikter vonden naarmate de school als zorgzaam (kindgericht, begeleidend, stimulerend), open en gezellig overkomt. De aanwezigheid van een taakleraar en van voor- en naschoolse opvang is positief verbonden met het geschikt vinden van een school, maar het biedt geen bijkomende verklarende waarde bovenop het open en zorgzaam karakter van de school. Hetzelfde geldt voor de mate waarin de ouders een zichtbare inbreng hebben. Verder wordt gevonden dat kleine schooltjes enigszins minder geschikt bevonden worden.

In het algemeen ontbreekt ook een significante samenhang tussen het geschiktheidsoordeel en de mate waarin men van de school vindt dat ze veeleisend, streng en godsdienstig is. Opvallend is trouwens dat deze kenmerken sterk met elkaar geassocieerd worden. Het gepercipieerde godsdienstig karakter van een school is op zich niet verbonden met de geschiktheidsscore, maar het is wel verbonden met elementen als nadruk op leren en aandacht voor discipline.

De ouders werd ook direct gevraagd om zelf expliciet schoolkeuzemotieven aan te duiden (open vraagstelling). De opties die zo tot stand kwam ziet er als volgt uit:

Opvallend aan deze lijst is dat de appreciatie van het opvoedingsklimaat en de zorg voor het welbevinden voorafgaan aan de aandacht voor leren lezen, schrijven en rekenen. Op de elfde en de twaalfde plaats komen resp. 'katholieke school' en 'levensbeschouwing'. Het kenmerk 'gemeenschapsonderwijs' komt maar op de negenentwintigste plaats. Ouders die kiezen voor een school uit het gemeenschapsonderwijs of voor een gemeentelijke school doen dit niet zozeer omwille van het net.

Een ander opvallend gegeven is dat er 'matig' belang gehecht wordt aan de aanwezigheid van voor- en naschoolse opvang en het aanbieden van warme maaltijden.

Hoe hangen deze bevindingen nu samen met de levensbeschouwing en de sociale achtergrond van de ouders?

Het opvallendste is de – uiteraard verwachte - samenhang tussen het belang dat gehecht wordt aan het katholiek zijn van de school en het praktiserend katholiek zijn van de ouders. Voor het opleidingsniveau blijkt dat hoe hoger het opleidingsniveau van de ouders hoe meer het katholiek zijn een rol speelt. Voor het gemeenschapsonderwijs blijkt het net als dusdanig veel minder mee te spelen in de schoolkeuze, behalve voor de respondenten die zichzelf uitdrukkelijk vrijzinnig of niet-gelovig noemen. Opvallend is dat het opleidingsniveau in de keuze voor gemeenschapsonderwijs geen rol speelt.

Een ander opvallend – zij het nipt significant – gegeven is dat het belang dat gehecht wordt aan het leren lezen, schrijven en rekenen iets sterker meespeelt voor ouders met enkel een lager onderwijsgetuigschrift dan voor de ouders die hoger onderwijs volgden. Dit resultaat werd ook bevestigd in de diepte-interviews: ouders met een lagere opleiding lijken het belangrijker te vinden dat hun kinderen goed studeren zodat zij het verder zouden kunnen schoppen in het leven, terwijl ouders die zelf hoger opgeleid zijn het belang van sociale ontwikkeling van hun kind voorop stellen.

Het verband met een lager opleidingsniveau geldt ook voor de voorschoolse opvang (bij de naschoolse opvang wordt geen verschil in opleidingsniveau vastgesteld) en voor het aanbieden van warme maaltijden, de ingeschatte kostprijs verbonden aan de school en het gratis busvervoer.

Een interessante analyse vormt ook de vraag naar de rol van de waardeoriëntaties. Voor de informatieverzameling over waarden die leven in de bevraagde gezinnen werd beroep gedaan op instrumenten die ontwikkeld werden in het onderzoek van Elchardus (OBPWO 95.03). Er werden drie componenten bewaard: 'geborgenheid en zelfontplooiing', 'racisme en seksisme', 'sociale gelijkheid'.

Over het algemeen zijn de gevonden samenhangen tussen schoolkeuzemotieven en waardeoriëntaties van ouders zwak. Er is een opvallende uitzondering: ouders met een hoge score voor racisme en seksisme noemen beduidend meer het motief 'er zijn weinig buitenlandse kinderen op de school'.

Over het schoolkeuzeproces in het secundair onderwijs beschikken we niet alleen over oudergegevens, maar ook over de mening van de leerlingen zelf.

De prospectieve bevraging bij leerlingen en hun ouders uit het zesde leerjaar van het basisonderwijs biedt informatie over het tijdstip waarop de schoolkeuze gemaakt wordt. Daaruit blijkt dat in het laatste trimester voor de meeste ouders én leerlingen de keuze reeds gemaakt was, maar dat dat in veel mindere mate het geval was bij leerlingen met minder goede resultaten. Voor hen ligt de keuze moeilijker.

In de meeste gezinnen zijn de ouders en hun kind het met elkaar eens over de schoolkeuze. Opvallend is dat bij enkele hoog opgeleide ouders de mening leeft dat hun kind te jong is om actief bij de keuze betrokken te worden, terwijl anderzijds bij enkele laagopgeleide ouders de keuze volledig aan het kind wordt overgelaten. Van de leerlingen zelf bevestigt meer dan tachtig procent dat ze actief betrokken willen worden bij de keuze en bij driekwart blijkt dat ook effectief het geval te zijn.

Een belangrijk keuzemotief is het studie-aanbod in de 'bovenbouw': ouders houden bij de keuze van een school rekening met de studierichting die hun kind later wil gaan volgen. Voor hoog opgeleiden speelt dat sterker mee dan voor laag opgeleiden.

Opvallend en merkwaardig is dat ruim 70 % van de bevraagde leerlingen in het zesde leerjaar een voorkeur uitspreekt voor ASO, dat 91 % van hen zegt dat dat ook de voorkeur is van de ouders, terwijl de helft van deze groep juist een of meerdere typische TSO- of BSO-vakken (zoals bvb. autotechniek, houtbewerking, kinderverzorging, bejaardenhulp) noemt als vakken die ze zeker willen studeren. Dit geldt nog meer voor leerlingen met minder hoge cijfers. De onderzoekers veronderstellen dat de leerlingen geen duidelijke kijk hebben op de verschillende onderwijsvormen.

Net zoals bij de keuze voor een basisschool wordt de geschiktheid van een school het sterkst verbonden met kwaliteit. Voor het secundair onderwijs betekent dat voor de meeste ouders dat er een evenwicht is tussen cognitieve vorming en het oefenen van sociale vaardigheden. 77% van de ouders vindt het welbevinden van de leerlingen op school een belangrijk keuzemotief. Er is een verschil tussen hoog opgeleiden die vooral aandacht hebben voor de voorbereiding die de school biedt op hogere studies en voor de competentie van het leerkrachtenteam hierin, en de lager opgeleiden die meer kijken naar de waarde van het diploma van het secundair onderwijs zelf, naar de leerlingenbegeleiding en de reputatie van de school op het vlak van spijbelen. Andere belangrijke criteria voor ouders zijn het studieaanbod (het aantal studierichtingen) en de infrastructuur.

Ook leerlingen hanteren uitgesproken kwaliteitscriteria. Net zoals de ouders noemen zij vooral: het behalen van een waardevol diploma, de voorbereiding op hogere studies en de sociale vorming, alsook het leerkrachtenteam en de directie. Ook voor de leerlingen speelt het onderscheid in sociaal milieu een rol. De 'goede naam' van een school wordt minder als kwaliteitscriterium gebruikt naarmate hun ouders hoger opgeleid zijn. Opvallend is ook dat de aanwezigheid van verschillende onderwijsvormen voor de kinderen van hoger opgeleiden minder belangrijk is. Aan infrastructuur hechten zij dan weer meer belang dan de anderen. Kinderen van matig opgeleide ouders hebben meer aandacht voor veiligheid op school (geweld en drugs).

Wat de levensbeschouwing betreft, valt het in dit onderzoek erg op dat er grote verschillen zijn in de resultaten van de open en de gesloten vraagstelling. Wanneer ouders spontaan hun keuzemotieven moeten opnoemen wordt er veel minder naar de levensbeschouwing verwezen, dan wanneer de respondenten in een gesloten vraagstelling de kans krijgen dat element aan te duiden. In de gesloten bevraging houden 60% van de ouders rekening met het net, wat sterk met de levensbeschouwing samenhangt. 85% van de praktiserend katholieken wil alleen een katholieke school; naarmate ouders zichzelf gelovig noemen maar minder praktiseren daalt dat belang. Van de vrijzinnigen of niet-gelovigen noemt maar een kleine helft een voorkeur voor het gemeenschapsonderwijs.

Bij de retrospectieve bevraging blijkt dat de keuzemotieven bevestigd bij ouders en leerlingen uit het vijfde jaar secundair onderwijs, grotendeels overeenkomen met de bevraging van de toekomstige eerstejaars en hun ouders.